

**Дані про авторів****Вісягін Олександр Олександрович,**

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

e-mail: visiahin@proton.me

<https://orcid.org/0009-0009-3106-7885>**Data about the author****Oleksandr Visiahin,**

PhD student State Research Institute for Informatization and Economic Modeling

e-mail: visiahin@proton.me

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17195755>

ПАЛІЙ Н. Р.

СЕЛЕПЕЙ Ю. Я.

## Мінімізація впливу тіньової економіки як стратегічний напрям забезпечення фінансово-економічної безпеки України

**Предмет дослідження.** У дослідженні проведено ґрунтовний аналіз теоретичних і практичних засад забезпечення фінансово-економічної безпеки держави в контексті мінімізації впливу тіньової економіки. Здійснено огляд сучасних наукових підходів до визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки, а також проаналізовано методології оцінки масштабів і наслідків функціонування тіньового сектору економіки. Встановлено, що тінізація економічних процесів має значний деструктивний вплив на фінансову стабільність держави. Вона знижує ефективність фіскальної політики, послаблює бюджетну дисципліну, зменшує надходження до державного бюджету та створює суттєві ризики для соціально-економічного розвитку країни. Особливо підкреслено, що тіньова економіка ускладнює реалізацію державної політики у сфері оподаткування та перешкоджає забезпеченню справедливого розподілу економічних ресурсів.

**Методи дослідження.** Дослідження акцентує увагу на необхідності комплексного підходу до державного регулювання, спрямованого на детінізацію економіки. Обґрунтовано важливість інтеграції теоретичних і практичних механізмів, які сприяють зниженню впливу тіньового сектору. Зокрема, запропоновано ключові напрями зміцнення фінансово-економічної безпеки: реформування системи податкового адміністрування шляхом спрощення процедур, підвищення їх прозорості та ефективності; впровадження сучасних технологій автоматизації фінансових і управлінських процесів для забезпечення належного контролю за економічними операціями; створення сприятливих умов для легальної підприємницької діяльності через економічні стимули та вдосконалення правового середовища. Ці заходи спрямовані на зниження мотивації суб'єктів господарювання до участі в тіньових схемах і сприяння розвитку прозорої економічної системи.

**Результати дослідження** мають високу практичну цінність і можуть бути використані органами державної влади при розробці стратегічних і оперативних заходів для забезпечення фінансової стабільності та сталого економічного розвитку.

**Висновок.** Запропоновані рекомендації дозволяють сформулювати цілісну систему державного регулювання, яка враховує сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією, цифровізацією та трансформацією економічних процесів, а також сприяє ефективній протидії тіньовій економіці.

**Ключові слова:** фінансова безпека, тіньова економіка, фінансові загрози, легалізація економіки, індикатори, безпека, економічна безпека, тіньовий сектор економіки, ризики, детінізація економіки, фінансова і економічна безпека, загрози, національна безпека, небезпеки.

NATALIIA PALII

YURIY SELEPEY

## Minimization of the impact of the shadow economy as a strategic direction for ensuring the financial and economic security of Ukraine

**The subject of the study.** This study conducts a comprehensive analysis of the theoretical and

*practical foundations for ensuring the financial and economic security of the state in the context of minimizing the impact of the shadow economy. Contemporary scientific approaches to defining the essence of financial and economic security are reviewed, alongside methodologies for assessing the scope and consequences of the shadow economy's operations. The research establishes that the shadow economy exerts a significant detrimental effect on the state's financial stability, undermining the effectiveness of fiscal policy, weakening budgetary discipline, reducing state budget revenues, and posing substantial risks to socio-economic development. The shadow economy is shown to complicate the implementation of state tax policies and hinder equitable resource distribution.*

**Research methods.** *The study emphasizes the necessity of a comprehensive approach to state regulation aimed at reducing the influence of the shadow economy. It substantiates the importance of integrating theoretical and practical mechanisms to promote economic detinization. Key directions for strengthening financial and economic security include: reforming tax administration through simplified procedures, enhanced transparency, and increased efficiency; implementing modern technologies for the automation of financial and administrative processes to ensure robust oversight of economic transactions; and fostering a conducive environment for legitimate entrepreneurial activities through economic incentives and improvements in the legal framework. These measures aim to reduce incentives for participation in shadow schemes and promote a transparent economic system.*

**Results of the work.** *The findings hold significant practical value and can be utilized by state authorities in developing strategic and operational measures to ensure financial stability and sustainable economic growth.*

**Conclusions.** *The proposed recommendations facilitate the creation of a cohesive regulatory framework that addresses contemporary challenges related to globalization, digitalization, and economic transformation, while effectively countering the shadow economy.*

**Keywords:** *financial security, shadow economy, financial threats, economic legalization, indicators, security, economic security, shadow sector of the economy, risks, economic de-shadowization, financial and economic security, threats, national security, hazards.*

**Постановка проблеми.** Фінансова економічна безпека держави виступає фундаментальною складовою національної безпеки, оскільки визначає стійкість економічної системи, її здатність до саморозвитку та протидії внутрішньої і зовнішньої загроз. Однією з ключових загроз, що істотно деформує фінансово-економічну середовище, є тіньова економіка. Її існування обумовлює зниження податкових надходжень, підвищення корупційних ризиків, поглиблення соціальної нерівності, що в кінцевому підсумку дестабілізує державне управління. Актуальність теми зумовлена потребою теоретичного узагальнення взаємозв'язку між рівнем тінізації економіки та стану фінансово-економічної безпеки, а також пошуком комплексних підходів до мінімізації тіньових процесів.

З огляду на масштаби тіньової економіки, її національно-специфічні особливості та характер, а також на деструктурний вплив на фінансову сферу виникає нагальна потреба у формуванні та провадженні комплексних заходів, виникає нагальна потреба у формуванні та впровадженні спрямованих на підвищення фінансової безпеки держави. Актуальність цієї проблеми зумовлено

тим що високий рівень тінізації економіки негативно впливає на стабільність державних фінансів, зменшує надходження до бюджетів різних рівнях і підриває ефективність податкової та соціальної політики. Забезпечення фінансової стабільності та стійкості є передумовою підтримання належного рівня життєвого рівня населення, реалізації ефективної бюджетної, податкової, боргової, соціальної та грошово-кредитної політики. Водночас фінансова безпека держави виступає не лише кінцевим результатом цих процесів а й фундаментальною основою для їх успішного здійснення. У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного розвитку цифрових технологій, посилення фінансової безпеки набуває особливої значущості, оскільки дозволяє протидіяти ризикам тіньової економіки, зменшувати імовірність фінансових криз та забезпечувати довгострокову економічну стійкість держави.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У світовій науковій думці значний внесок у дослідження феномену тіньової економіки здійснив Едвін Фейг, який одним із перших систематизував підходи до її вивчення та запропонував класифікацію не-

формальної діяльності. Його праці заклали основу для подальшого формування наукового дискурсу щодо впливу неофіційного сектору на макроекономічні показники. Важливим є й внесок Віто Танці, котрий досліджував зв'язок між податковою системою, регуляторними механізмами та масштабами тіньової економіки, обґрунтовуючи необхідність балансу між податковим навантаженням і стимулюванням легальної економічної активності.

Сучасні дослідження тіньової економіки значною мірою асоціюються з іменем Фрідріха Шнайдера, який розробив методологію вимірювання прихованої економічної діяльності на основі MIMIC-моделей та індикаторних підходів. У співавторстві з Клаусом Ф. Цегліним він обґрунтував вплив податкового тиску та інституційної якості на масштаби тінізації економіки. Важливим є й внесок Деніела Кауфманна, який досліджував кореляцію між якістю державного управління, корупційними ризиками та фінансово-економічною безпекою. Серед сучасних зарубіжних науковців варто відзначити також Франциско Гілл-Арбулу, який аналізує роль фінансових ринків та банківського сектору у виявленні тіньових потоків капіталу та мінімізації ризиків відмивання коштів [4].

В українській науковій школі питання економічної безпеки досліджували такі відомі вчені, як Анатолій Гальчинський, який розглядав економічну та фінансову безпеку як складову національної безпеки [2], та Валерій Геєць, котрий обґрунтував вплив макроекономічних чинників на процеси тінізації. Олександр Барановський розробив методичні підходи до оцінювання рівня загроз економічній безпеці та їхньої взаємодії з тіньовим сектором [1, 3].

Серед сучасних українських дослідників варто виділити Тетяну Васильців, яка активно працює над формуванням системи індикаторів економічної та фінансової безпеки держави й підприємств [5], та Ігоря Манцурова, який зосереджує увагу на удосконаленні методик вимірювання тіньової економіки в умовах трансформаційних змін [6]. Наталія Прокопенко аналізує інституційні засади протидії тіньовій економіці, наголошуючи на необхідності комплексних механізмів забезпечення економічної безпеки [7]. Значний науковий внесок належить і Олександрі Жидяк, яка досліджує проблематику мінімізації тінізації економіки та напями зміцнення фінансово-економічної безпеки України [8]. Андрій Мельник вивчає вплив податкової політики на рівень тіньової економіки, ак-

центуючи на необхідності реформування податкового адміністрування [9].

Отже, науковий доробок зарубіжних і вітчизняних учених створює теоретико-методологічну основу для подальшого дослідження проблем фінансово-економічної безпеки держави в умовах посилення тіньових процесів. Проте сучасні реалії, зокрема воєнний стан в Україні, потребують адаптації існуючих підходів і вироблення нових науково обґрунтованих механізмів мінімізації впливу тіньової економіки на національну безпеку.

**Метою статті** даного дослідження є визначення теоретичних засад забезпечення фінансово-економічної безпеки держави в умовах мінімізації впливу тіньової економіки.

**Виклад основного матеріалу.** Фінансово-економічна безпека визначається як стан захищеності фінансової системи та економічних інтересів держави від загроз, що можуть порушити стабільність макроекономічних процесів. Серед ключових критеріїв її забезпечення виокремлюють: стійкість фінансової системи, збалансованість бюджетної політики, ефективність ситуаційного середовища, здатність до протидії кризовим явищам. Фінансова економічна безпека виступає не лише як стан рівноваги а як процес постійної адаптації до викликів внутрішнього і зовнішнього середовища. Тіньова економіка охоплює економічні відносини та операції, що приховуються від офіційного обліку з метою уникнення оподаткування, регулярного контролю чи відповідальності. Її основними формами є: приховування доходів від оподаткування, нелегально зайнятість, корупційні угоди, кримінальний бізнес. Негативний вплив тінізації виявляється у кількох площинах, таких як: фіскальна (зменшення податкових надходжень), інституційна (посилення корупційних практик), соціально-економічна (зростання нерівності, тіньова зайнятість), інвестиційна (погіршення бізнес-клімату). У науковій літературі виокремлюють де кілька концептуальних підходів, як наприклад: інституційний – підвищення ефективності державного управління, забезпечення верховенства права, податково-бюджетний – оптимізація податкового навантаження і прозоре використання бюджетних коштів; ринковий – створення сприятливого бізнес-клімату, підтримка безпеки; технологічний – цифровізація управління, розвиток електронних сервісів; соціально-психологічний – формування культури доброчесності та податкової відповідальності.

Аналіз сучасного стану фінансово–економічної безпеки України показав, що тіньова економіка залишається значним фактором для дестабілізації фінансової системи. За даними Держстату та Нацбанку, частка тіньового сектору у ВВП у 2024 р. становила близько 25 – 28 %, що негативно впливає на надходження до бюджету та ефективність податкової політики.

Дані, що наведені у таблиці 1 свідчать про стійку тенденцію впливу тіньової економіки на фінансову стабільність. Дані таблиці 1. Відображають динаміку коючових показників, що характеризують вплив тіньової економіки на фінансову систему України у 2020–2024 рр. Як видно у даних, частка тіньового сектору ВВП упродовж аналізованого періоду коливається в межах 25–27%. Незважаючи на тенденцію до поступового зниження, рівень тінізації залишається високим і суттєво перевищує середньоєвропейські показники. Це свідчить про структурні диспропорції в економіці. Та недостатню ефективність інституційних механізмів контролю. Другим показником є втрачені податки, які у 2020–2022 рр. демонстрували зростання та досягли максимального рівня у 130 млрд грн у 2022 році. Це зумовлено як макроекономічною нестабільністю, так і активізацією тіньових схем в період екзистенційних загроз. У 2023–2024 рр. спостерігається деяке зменшення податкових втрат, проте воно не несе системного характеру та може бути наслідком як посилення контролю, так і скорочення загального обсягу економічної активності. Третім важливим індикатором є рівень фінансово–економічної стабільності, який протягом досліджуваного періоду варіювався у межах 0,68–0,72. Встановлено чіткий зворотній зв'язок між масштабами тіньової економіки та індексом фінансової стабільності: зростання тіньових процесів, супроводжується погіршенням фінансових показників держави. Дані таблиці 1 підтверджують, що високий рівень тінізації економіки є ключовим чинником дестабілізації фінансової системи України. Зменшення частки тіньового сектору навіть на 1–2% може забезпечити суттєве зростання бюджетних

надходжень, що в свою чергу сприятиме підвищенню фінансової стійкості та ефективності державної економічної політики.

Фінансово–економічна безпека держави є ключовим елементом національної безпеки, адже забезпечує стійкість економічної системи, стабільність державних фінансів та здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Одним із найбільш деструктивних чинників, що підриває фінансову стабільність та зменшує доходи бюджету, виступає тіньова економіка. Вона охоплює сукупність легальних і нелегальних видів діяльності, які не обліковуються офіційною статистикою, що призводить до недоотримання державою значної частини податкових надходжень та формує підґрунтя для корупції.

Тіньова економіка є багатогранним явищем, яке виникає під впливом як економічних, так і інституційних чинників. До економічних відносять надмірне податкове навантаження, високу частку готівкових розрахунків, нерівномірний доступ до фінансових ресурсів. Інституційні чинники охоплюють низький рівень довіри до держави, недосконалість правової бази, корупцію, слабкість контролюючих органів. Синергія цих факторів стимулює підприємців та домогосподарства переходити в «тінь», що ускладнює реалізацію ефективної економічної політики.

Світова практика доводить, що подолання тінізації можливе лише за умови комплексного підходу, який включає оптимізацію податкової системи, підвищення прозорості державних фінансів, цифровізацію адміністрування та забезпечення рівних конкурентних умов для бізнесу. Зокрема, впровадження електронних сервісів у сфері податкового та митного адміністрування сприяє зниженню рівня корупції та обмежує можливості для ухиляння від оподаткування. Ефективним інструментом також є розвиток фінансової інклюзії та стимулювання безготівкових розрахунків, що зменшує простір для «сірих» операцій.

В українських реаліях проблема тіньової економіки особливо загострилася в умовах воєнного стану. З одного боку, держава потребує максимального

**Таблиця 1. Основні показники впливу тіньової економіки на фінансову систему України (2020–2024 рр.)**

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Частка тіньового сектору у ВВП, %	26	27	27	26	25
Втрачені податкові надходження, млрд грн	110	120	130	125	115
Рівень фінансової стабільності, індекс	0,72	0,70	0,68	0,69	0,71

Джерело: складено авторами на основі [1, 3, 6–8, 10].

наповнення бюджету для фінансування оборонних та соціальних потреб, а з іншого — відбувається посилення тіньових процесів у сферах логістики, будівництва, торгівлі паливно-енергетичними ресурсами. Це створює подвійний виклик для системи фінансово-економічної безпеки, яка має одночасно забезпечувати фіскальну стабільність та мінімізувати ризики зростання «сірої» економіки.

Одним із перспективних напрямів зміцнення фінансово-економічної безпеки є використання технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних для виявлення аномальних фінансових операцій. Застосування аналітичних інструментів у сфері податкового контролю дозволяє виявляти схеми ухилення від оподаткування та запобігати відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Водночас важливо, щоб ці технології поєднувалися з належним інституційним забезпеченням — незалежністю судової системи, прозорістю діяльності органів влади та ефективною взаємодією з міжнародними структурами.

Таким чином, мінімізація впливу тіньової економіки є необхідною умовою забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Для України це завдання набуває стратегічного значення в умовах війни та післявоєнного відновлення, адже саме від рівня фіскальної стабільності й прозорості економічної діяльності залежить здатність держави забезпечувати обороноздатність, підтримувати соціальну сферу та залучати іноземні інвестиції.

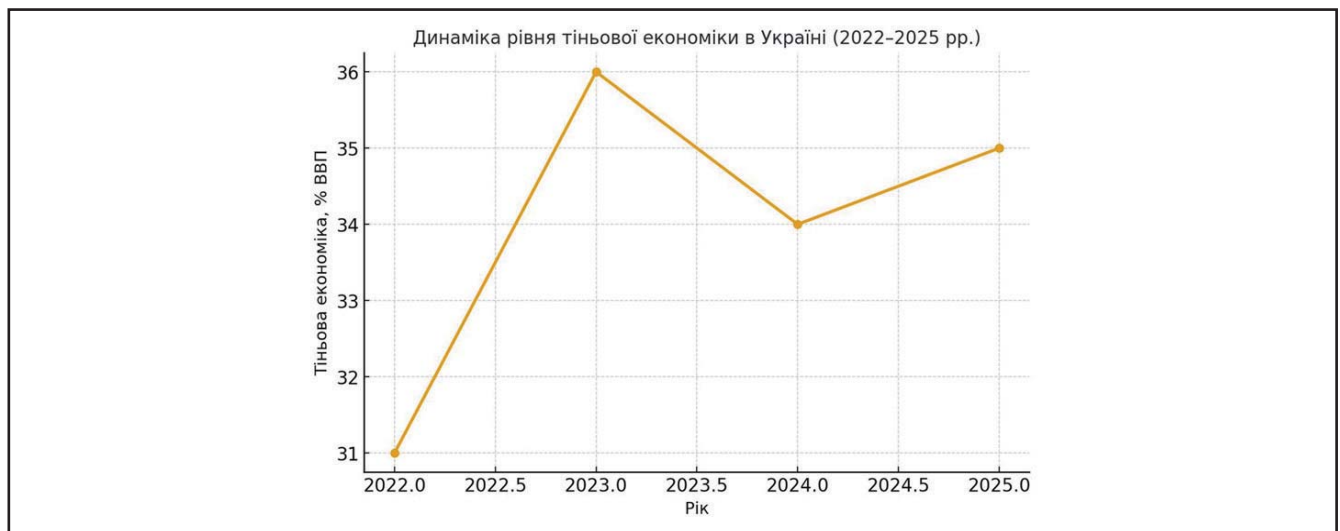
Актуальні дослідження свідчать, що тіньова економіка в Україні залишається серйозною загрозою для фінансово-економічної безпеки

держави. Упродовж 2022–2025 років її рівень за оцінками Мінекономіки та експертів коливався в межах 31–36 % ВВП. Зокрема, у 2022 році цей показник становив близько 31 % ВВП, у 2023 році зріс до 36 %, що пояснюється впливом воєнних факторів та зростанням обсягів «сірих» схем, у 2024 році він дещо знизився до 34 %, а у 2025 році зафіксувався на рівні 35 % [10].

Для наочності на рис. 1 подано динаміку рівня тіньової економіки в Україні у 2022–2025 роках.

Така динаміка засвідчує нестабільність економічного середовища та залежність тіньових процесів від макроекономічних і політичних чинників. Поряд із цим міжнародні організації наводять нижчі оцінки — близько 19–20 % ВВП у 2025 році, що демонструє різницю у методологічних підходах до вимірювання тінізації економіки.

У сучасних умовах воєнного стану особливого значення набувають дослідження, присвячені трансформації системи фінансового контролю та аудиту. Зміна економічного середовища, посилення ризиків і зростання потреби в оперативному управлінні зумовлюють необхідність адаптації аудиторських практик до кризових умов. Важливим є те, що аудиторські фірми змушені впроваджувати цифрові інструменти та нові технології для забезпечення прозорості й ефективності своєї діяльності навіть за умов обмеженого доступу до клієнтів та ринку. Як показують результати досліджень [12]. Адаптація аудиту до умов високої турбулентності продемонструвала, що навіть в екстремальних обставинах можливо забезпечити прозорість та ефективність фінансового контролю. Ключо-



**Динаміка рівня тіньової економіки в Україні (2022–2025 рр.)**

Джерело: складено авторами на основі [10].

вим напрямом розвитку національної економіки є інтеграція сучасних цифрових технологій, які підвищують якість фінансової звітності та зменшують операційні ризики. Ефективність державної політики у сфері економічної безпеки значною мірою залежить від того, наскільки вдало вона інтегрує заходи стимулювання інноваційно-технологічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Удосконалення інституційного забезпечення цих процесів є необхідною умовою не лише для зростання економіки, але й для посилення стійкості держави до внутрішніх та зовнішніх викликів [13].

### Висновки

У процесі дослідження було встановлено, що фінансово-економічна безпека держави є ключовим елементом національної безпеки, адже саме від неї залежить стійкість економічної системи та здатність держави протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Однією з найбільших небезпек виступає тіньова економіка, рівень якої в Україні залишається критично високим.

Актуальні дані свідчать, що у 2022 році тіньова економіка перевищувала 30 % ВВП за оцінками Мінекономіки, а за методом збитковості підприємств сягала 31 %. Після початку повномасштабної війни у 2022–2023 рр. цей показник піднявся до 35–37 % ВВП, що призвело до щорічних втрат бюджету на рівні 800–850 млрд грн [11]. У роздрібній торгівлі частка тіньових схем у 2025 році оцінюється до 45 % загального обсягу продажів, тоді як міжнародні дослідження наводять нижчу цифру — близько 19,3 % ВВП. Така розбіжність свідчить про складність вимірювання та багатогранність цього явища.

Аналіз наукових праць сучасних учених (О. Власюк, З. Варналій, О. Барановський, В. Геєць, А. Мельник, О. Бандурка, О. Жидяк та ін.) показує, що тіньова економіка формується внаслідок інституційних прогалин, низької довіри до держави, надмірного податкового навантаження та корупційних практик. При цьому вони наголошують на необхідності застосування комплексних підходів до протидії цьому явищу, поєднуючи економічні, правові та цифрові інструменти.

Серед найбільш ефективних заходів мінімізації тінізації економіки можна виділити:

- реформування податкової системи та зниження податкового тиску з метою легалізації бізнесу;
- цифровізацію фінансового сектору, застосування big data, штучного інтелекту та блокчейн-технологій для моніторингу транзакцій;

- підвищення прозорості державних фінансів і створення умов для громадського контролю;
- зміцнення інституційної спроможності держави у сфері протидії корупції.

Отже, мінімізація тіньової економіки повинна стати стратегічним завданням державної політики у сфері фінансово-економічної безпеки. Її досягнення можливе лише шляхом поєднання контрольних механізмів із формуванням сприятливого бізнес-середовища та підвищенням рівня довіри суспільства до державних інститутів. Подальші наукові дослідження мають бути зосереджені на розробці інноваційних моделей управління фінансово-економічною безпекою з урахуванням глобальних трендів та цифрової трансформації.

### Список використаних джерел:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави. Київ: КНЕУ, 2009. 400 с.
2. Гальчинський А. С. Економічна безпека держави: проблеми теорії та практики. Київ: Основи, 2005. 256 с.
3. Геєць В. М. Економічні трансформації та безпека України. Київ: НАН України, 2014. 312 с.
4. Gill–Arbulu F. Shadow banking and financial risks: Challenges for economic security. *Journal of Financial Regulation*. №7(2), 2021. С. 210–229.
5. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Кравчук; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 388 с.
6. Манцуров І. І. Методологічні підходи до оцінювання рівня тіньової економіки в Україні. *Економіка України*. №3, 2020. С. 45–57.
7. Прокопенко Н. С. Інституційні механізми протидії тіньовій економіці в Україні. *Вісник економічної науки України*. №2, 2022. С. 34–41.
8. Жидяк О. Р. Мінімізація тінізації економіки як складова фінансово-економічної безпеки України. *Економіка та держава*. №6, 2023. С. 15–20.
9. Мельник А. Ф. Податкова політика і тіньова економіка: напрями реформування. *Фінанси України*. №2, 2024. С. 7–19.
10. Міністерство економіки України. Оцінка рівня тіньової економіки в Україні. Київ: Мінекономіки, 2023. 54 с.
11. UNN. More than 800 billion hryvnias a year is lost to the Ukrainian budget due to shadow economy. UNN, 2023. URL: <https://unn.ua>
12. Nazarenko I., Plekan M., Shchyrba I., Nemchenko K., Kunytska–Illiash M. Auditing under martial law. *African*

Journal of Applied Research. 2025. Vol. 11, №1. P. 498–511. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v11i1>.

13. Васильців Т. Г., Куницька–Іляш М., Мульська О., Березівський Я. Формування концепційних положень державної політики вдосконалення інституційного забезпечення інноваційно–технологічної конкурентоспроможності та економічної безпеки держави. *Development Service Industry Management*. 2025. Вип. 1. С. 118–122.

#### References:

1. Baranovs'kyi, O.I. (2009). *Finansova bezpeka derzhavy* [Financial security of the state]. Kyiv, Ukraine: KNEU [in Ukrainian].

2. Hal'chyns'kyi, A.S. (2005). *Ekonomichna bezpeka derzhavy: problemy teorii ta praktyky* [Economic security of the state: Problems of theory and practice]. Kyiv, Ukraine: Osnovy [in Ukrainian].

3. Heiets', V.M. (2014). *Ekonomichni transformatsii ta bezpeka Ukrainy* [Economic transformations and security of Ukraine]. Kyiv, Ukraine: NAN Ukrainy [in Ukrainian].

4. Gill–Arbulu, F. (2021). Shadow banking and financial risks: Challenges for economic security. *Journal of Financial Regulation*, 7(2), 210–229.

5. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R., & Kravchuk, V.V. (2012). *Finansovo–ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of enterprises of Ukraine: Strategy and mechanisms of ensuring] (T.H. Vasylytsiv, Ed.). Lviv, Ukraine: Liha–Pres [in Ukrainian].

6. Manturov, I.I. (2020). *Metodolohichni pidkhody do otsiniuvannia rivnia tinovoi ekonomiky v Ukraini* [Methodological approaches to assessing the level of the shadow economy in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (3), 45–57 [in Ukrainian].

7. Prokopenko, N.S. (2022). *Instytutsiini mekhanizmy protydii tinovii ekonomitsi v Ukraini* [Institutional mechanisms to counter the shadow economy in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, (2), 34–41 [in Ukrainian].

8. Zhydiak, O.R. (2023). *Minimization tinizatsii ekonomiky yak skladova finansovo–ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Minimization of the shadowing of the economy as a component of the financial and economic security of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, (6), 15–20 [in Ukrainian].

9. Mel'nyk, A.F. (2024). *Podatkova polityka i tinova ekonomika: napriamy reformuvannia* [Tax policy and shadow economy: Directions of reform]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, (2), 7–19 [in Ukrainian].

10. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. (2023). *Otsinka rivnia tinovoi ekonomiky v Ukraini* [Assessment of the level of the shadow economy in Ukraine]. Kyiv, Ukraine: Minekonomiky [in Ukrainian].

11. UNN. (2023). *More than 800 billion hryvnias a year is lost to the Ukrainian budget due to shadow economy*. UNN. Retrieved from <https://unn.ua>

12. Nazarenko, I., Plekan, M., Shchyrba, I., Nemchenko, K., & Kunytska–Iliash, M. (2025). *Auditing under martial law*. *African Journal of Applied Research*, 11(1), 498–511. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v11i1>

13. Vasylytsiv, T.H., Kunytska–Iliash, M., Mul'ska, O., & Berzivs'kyi, Ya. (2025). *Formuvannia kontseptsiinykh polozhen derzhavnoi polityky vdoskonalennia instytutsiinoho zabezpechennia innovatsiino–tekhnologichnoi konkurentospromozhnosti ta ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [Formation of conceptual provisions of state policy to improve the institutional support of innovative–technological competitiveness and economic security of the state]. *Development Service Industry Management*, (1), 118–122 [in Ukrainian].

#### Дані про авторів

##### **Палій Наталія,**

кандидат юридичних наук, слідчий слідчого управління Головне управління національної поліції у Львівській області

e-mail: [yuselya@yahoo.com](mailto:yuselya@yahoo.com)

<https://orcid.org/0009-0007-5301-5060>

##### **Селепей Юрій,**

аспірант кафедри економіки та цифрового бізнесу, Навчально–науковий інститут економіки та бізнес–освіти Державного університету економіки і технологій

e-mail: [paliy.natalya.r@i.ua](mailto:paliy.natalya.r@i.ua)

<https://orcid.org/0009-0004-8900-3490>

#### Data about the authors

##### **Nataliia Paliy,**

candidate of legal sciences The investigator of the SU GUNP in the Lviv region

e-mail: [paliy.natalya.r@i.ua](mailto:paliy.natalya.r@i.ua)

<https://orcid.org/0009-0007-5301-5060>

##### **Yuriy Selepey,**

State University of Economics and Technology, Postgraduate student of the Department of Economics and Digital Business Educational and Scientific Institute of Economics and Business Education State University of Economics and Technologies

e-mail: [yuselya@yahoo.com](mailto:yuselya@yahoo.com)

<https://orcid.org/0009-0004-8900-3490>